

Původ a význam názvů českých měsíců

Eliška Cutychová

Začíná nový rok a my před sebou máme dalších dvanáct měsíců. V těchto dnech, kdy se většina z nás pomalu vzpamatovává ze silvestrovských oslav, bychom se mohli zamyslet nad tím, jaký je původ a význam českých pojmenování měsíců, které nás čekají.

Většina názvů měsíců pochází již z dob praslovanských. Není překvapivé, že jejich význam souvisí s přírodními jevy, případně s hospodářskými pracemi, které se v dané části roku vykonávaly.

U některých pojmenování je poměrně snadné domyslet si motivaci jejich vznik. Leden je obdobím velkých mrazů a *ledu*. Duben zase získal své jméno podle *dubu*, který v tomto čase pučí. Květen samozřejmě souvisí s *rozkvétající* přírodou. Užítí tohoto názvu bylo poprvé doloženo v Jungmannově překladu *Atyly* (z francouzského „*lune de fleurs*“, „*měsíc květů*“). Na zvolení takového překladu měl možná vliv polský „*kwiecień*“, který však označuje měsíc čtvrtý. I u většiny podzimních měsíců je snadné najít odůvodnění jejich vzniku: říjen je časem jelení *říje*, pro listopad je zase typické *padání listů*.

Nyní se však dostáváme k názvům, jejichž původ nemusí být na první pohled zcela zřejmý. Nejasná motivace je u jména únor. Značná část výkladů se však shoduje na spojitosti se slovesem *nořit*. V únoru totiž nastávají oblevy, kdy se sníh a *lednoří* do země. U března se můžeme setkat s dvojitým vysvětlením. Někteří vidí souvislost se slovem *bříza*, jiní s přídavným jménem *březí* (čas, kdy bývá březí dobytek). Komplikovaný je také původ června a července. Mohou být odvozeny z *červené* barvy, která je díky dozrávání různých plodů pro léto typická. Ovšem možná je i souvislost s *červy* v ovoci, či se slovem *červec* (druh hmyzu), který se v letních dnech sbíral, aby se z něj následně získalo barvivo. I když by se mohlo zdát, že vysvětlení jména srpen je snadné, srpen, měsíc žní, kdy se žne *srpem*, Machkův *Etymologický slovník jazyka českého* vidí původ tohoto slova v litevském slovese *sirpstis*, tedy zráť. Základ jména září by mohli někteří mylně vidět ve slově *záře*, avšak pravda je jiná. Září je stejně jako říjen odvozeno od *říje*. A nyní nám zbývá objasnit už jen poslední měsíc. Prosinec bývá v lidové etymologii spojován s adventní *prosbou*, anebo dokonce s *prasetem*, protože v prosinci se často konají zabíjačky. Ale skutečný původ je zřejmě jiný. Tento měsíc byl pravděpodobně pojmenován podle svých typických mlhavých, šedých, tedy *siných* dní.

Tím jsme ve stručnosti prošli celý koloběh roku a já jen doufám, že nastávající měsíce budou co nejméně *siné*, ale naopak plné *kvetoucích* dní a přinesou nakonec své, třeba *červené*, ovoce.